
УДК 378.37.01:343.82 (477)

Петро Дармограй,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті представлено особливості організації педагогічного експерименту з формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби, що передбачав організацію професійної підготовки на основі компетентнісного підходу з урахуванням особливостей управлінської службової діяльності офіцера пенітенціарної служби; конструювання змісту професійної підготовки на основі системи професійних, правових та гуманістичних ціннісних пріоритетів; відпрацювання комунікативних професійних умінь та навичок дій майбутніх офіцерів пенітенціарної служби у повсякденних і конфліктних ситуаціях, а також активізацію самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки.

Ключові слова: офіцер пенітенціарної служби, професійна компетентність, педагогічні умови, педагогічний експеримент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У наш час обраний Україною курс на європейську інтеграцію передбачає унормування національного кримінально-виконавчого законодавства відповідно до європейських стандартів щодо умов утримання засуджених в уста-

---

новах виконання покарань, організації діяльності пенітенціарної системи на засадах гуманізації покарань, максимальної “прозорості” роботи тюремних установ, створення центрів соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, та ін. Все це обумовлює необхідність удосконалення роботи щодо підготовки майбутніх офіцерів пенітенціарної служби, формування їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. На сучасному етапі значно зросла увага вчених до пенітенціарної тематики. Інтерес сучасних дослідників до пенітенціарної проблематики свідчить про розуміння ними тієї ролі, яку відіграє інститут виконання покарань у системі боротьби зі злочинністю. Концептуальні засади підготовки персоналу органів кримінально-виконавчої системи на сьогодні здійснили І. Іваньков, М. Клімов, В. Синьов та ін. Зокрема В. Синьов та М. Клімов розробили концепцію кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи, а також з урахуванням досягнень пенітенціарної теорії визначили основні засади розвитку відомчої професійної освіти у сучасних умовах [3].

Багато дослідників на сьогодні звертають увагу на інші аспекти підготовки фахівців для пенітенціарних установ. Зокрема В. Байдуж з'ясовує шляхи удосконалення системи підбору та навчання кадрів для служби в підрозділах Державної кримінально-виконавчої служби України (за матеріалами Дніпропетровської області), В. Баулін – кадрове забезпечення діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України та шляхи удосконалення роботи з персоналом, О. Галінський – шляхи удосконалення системи підбору та навчання кадрів для служби в підрозділах Державної кримінально-виконавчої служби, С. Горенко – умови реалізації кадрової політики в умовах реформування Державної кримінально-виконавчої служби, З. Шумейко – психолого-педагогічні передумови вдосконалення професійної культури співробітників Державної кримінально-виконавчої служби та ін.

Серед психологічних досліджень слід назвати роботи Т. Якимчука про шляхи удосконалення системи підбору та навчання кадрів для служби в підрозділах Державної кримінально-виконавчої служби та

про негативні психічні стани особистості в установах виконання покарань і їх психокорекцію. Важливе значення має також система оцінки та корекції психічних станів співробітників органів виконання покарань, яку запропонувала Н. Гук, а також дослідження щодо шляхів формування культури мовлення спеціалістів пенітенціарної системи, проведене Г. Давиденко.

Серед зарубіжних напрацювань з проблеми вдосконалення підготовки кадрів для кримінально-виконавчої системи слід назвати роботи В. Анісімкова, Д. Брикова, А. Варушкіна, А. Дмитрова, Б. Казака та А. Ушатнікова, О. Кисельова, Р. Пузиревського та ін. Учені дослідили різні аспекти професійної підготовки курсантів (слухачів) освітніх установ кримінально-виконавчих установ міністерства юстиції й шляхи її вдосконалення під час вивчення різних навчальних дисциплін.

Необхідність формування професійної компетентності у курсантів (слухачів) є своєрідною відповіддю на проблемну ситуацію у професійній підготовці майбутніх офіцерів, що виникла внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити сучасну якість такої підготовки і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню курсантами [6].

Метою статті є визначення особливостей організації педагогічного експерименту з формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний експеримент, який тривав з вересня 2011 р. до липня 2014 р., було проведено відповідно до завдань дослідження для перевірки результативності педагогічних умов формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби у процесі фахової підготовки.

На початку роботи відповідно до розроблених критеріїв і показників сформованості професійної компетентності у курсантів ми визначили експериментальну й контрольну групи для участі у формувальному етапі педагогічного експерименту. На цьому етапі в експерименті взяли участь 194 курсанти 2 курсу (потім 3–4 курсу) юридичного (освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за напрямом

“Правознавство”) та психологічного (освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за напрямом “Психологія”) факультетів Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ України (м. Київ).

Під час педагогічного експерименту в усіх навчальних групах використовувались одні й ті ж завдання та методики опитування для оцінки рівнів сформованості професійної компетентності, тому всі курсанти були приблизно в однакових умовах. Зокрема сформованість компонентів професійної компетентності ми вивчали за допомогою анкетування, спостереження за навчальною діяльністю та поведінкою курсантів, експертного оцінювання, методики незакінчених речень та ін. Вхідний контроль засвідчив недостатній рівень сформованості у курсантів професійної компетентності. Так, наприклад, виявлено, що переважна більшість курсантів (від 68,08 % до 71,42 %) має низький рівень сформованості професійної компетентності. Кількість курсантів з середнім рівнем сформованості професійної компетентності становить від 18,36 % до 20,21 %, з високим рівнем – від 10,20 % до 11,70 %.

Під час формувального етапу експерименту перший напрям роботи передбачав організацію професійної підготовки на основі компетентнісного підходу з урахуванням особливостей управлінської службової діяльності офіцера пенітенціарної служби. Для цього ми перед організацією експериментальної роботи визначили необхідні освітні результати професійної підготовки курсантів відповідно до вимог компетентнісного підходу. Урахування особливостей професійної діяльності офіцерів пенітенціарної служби, зокрема її поліфункціонального характеру, дозволило визначити, що курсантів потрібно готувати до кримінально-виконавчої, соціально-педагогічної діяльності, з організації трудової діяльності засуджених, а також аналітичної та оперативно-розшукової діяльності.

Далі ми врахували вимоги до офіцера пенітенціарної служби, викладені у нормативних документах, що регулюють діяльність установ виконання покарань, а також викладені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці оперативно-службові функції, завдання діяльності та уміння, якими повинен володіти офіцер пенітенціарної служби.

На підставі цього аналізу ми визначили основні напрями діяльності офіцера пенітенціарної служби, набір знань, якими повинен володіти офіцер пенітенціарної служби, умінь та навичок з вирішення комплексу узагальнених завдань професійної діяльності в установі виконання покарань.

Під час вибору навчальних дисциплін для експериментального навчання ми враховували необхідність підготовки такого фахівця пенітенціарної служби, який би мав інтегративні вміння й відрізнявся професійною мобільністю, тобто міг відповісти на виклики часу. Для цього ми вважаємо за потрібне звертати увагу на озброєння курсантів загальною інтегральною (міждисциплінарною) методологією професійної діяльності, що передбачає формування у них здатності виконувати “апарат” кожної дисципліни у зв’язку з іншими, як засіб вирішення різноманітних завдань професійної діяльності, формування цілісного уявлення про свою професійну діяльність, системного професійного мислення під час вирішення пізнавальних і практичних завдань. Отже, для проведення експериментального дослідження ми обрали такі навчальні дисципліни: “Філософія”, “Релігієзнавство”, “Пенітенціарна педагогіка”, “Пенітенціарна психологія”, “Історія та теорія пенітенціарії”, “Кримінально-виконавче право”, “Пенітенціарна політика та пенітенціарна система України”, “Виконання покарань в установах виконання покарань”, “Забезпечення режиму в установах виконання покарань”, “Діяльність персоналу кримінально-виконавчої служби” та “Управління у кримінально-виконавчій службі”.

Далі за завданнями педагогічного експерименту ми проаналізували навчальні програми та навчально-матеріальне забезпечення зазначених навчальних дисциплін і доповнили їх з огляду на зазначені педагогічні умови та модель формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби. На основі аналізу навчальних програм цих навчальних дисциплін ми з урахуванням мети й завдань фахової підготовки узгодили методи, форми й засоби навчання в аспекті формування у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби усіх складових професійної компетентності. Також ми підібрали відповідні матеріали для проведення занять, зокрема розробили ситуа-

---

тивні завдання, проблемні та дослідницькі завдання з урахуванням необхідності формування у курсантів професійних, правових та гуманістичних ціннісних пріоритетів, розвитку у них комунікативних професійних умінь та навичок дій у повсякденних та конфліктних ситуаціях. Ґрунтовну увагу ми звернули також на матеріали, необхідні для організації самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки.

Ми врахували необхідність формування в майбутніх офіцерів пенітенціарної служби знань, умінь і навичок управління, тобто професійних знань у сфері соціального управління, управління персоналом установи виконання покарань й засудженими, навички прийняття управлінських рішень, уміння управляти процесом виховання засуджених. Крім того, ми звертали увагу на формування у курсантів організаційних умінь, умінь планувати свою службову діяльність, залучати інших до участі у виховному процесі, аналізувати службову інформацію, проводити службові наради й інші управлінські заходи, а також уміння технічно грамотно оформляти службову документацію і т. д. Для цього ми, наприклад, з навчальної дисципліни “Управління у кримінально-виконавчій службі” розглядали питання про функції та принципи управління, умови забезпечення ефективності управління, сутність та значення організації і управління кримінально-виконавчою службою, фактори ефективної організаційної діяльності.

Великого значення ми надавали методу аналізу конкретних ситуацій. Це дозволило залучати майбутніх офіцерів пенітенціарної служби до активного вирішення завдань професійної діяльності. Під час вибору ситуацій ми звертали увагу на важливість відповідності ситуацій життєвій контекстності, діалогічності й ігровій (рольовій) взаємодії її учасників. Це були ситуації, пов’язані з організацією індивідуальної виховної роботи. Зокрема на заняттях з навчальної дисципліни “Пенітенціарна педагогіка” курсанти повинні були провести ознайомлювально-інформаційну бесіду із засудженим, який нібито прибув із іншої установи і має істероїдний тип, або провести бесіду з матір’ю засудженого. В іншому випадку курсанти визначали

можливі варіанти поведінки із засудженим, який є злісним порушником режиму.

Під час аналізу конкретних ситуацій ми використовували декілька методичних прийомів, зокрема це були пояснення, ігрове відтворення ситуацій, елементи рольової гри, дискусія. В окремих випадках було передбачено методи індивідуальної роботи курсантів, такі як підготовка доповідей, міні-творів, індивідуальні доручення. Позитивним стало те, що з вирішенням конкретних ситуацій з професійної діяльності ми розвивали у курсантів цілісну систему знань про майбутню професійну діяльність, формували у них розуміння доцільності позитивних варіантів самоствердження у колективі, необхідності активної життєвої позиції, важливості вирішення ситуації відповідно до загальнолюдських і професійних норм поведінки.

Окрім методу аналізу конкретних ситуацій, для формування управлінських та організаційних навичок – складових професійної компетентності офіцера пенітенціарної служби ми використовували метод вирішення завдань, зокрема пізнавальних та дослідницьких. Ці завдання охоплювали максимальну кількість тем з необхідних навчальних дисциплін, мали комплексний характер, що унеможливило ймовірність несамостійного їх виконання. Зокрема завдання репродуктивного рівня ми використовували для організації повторення та закріплення курсантами необхідної інформації. У свою чергу завдання дослідницького характеру передбачали велику частку самостійності курсантів, допомагали формувати у них уміння приймати рішення в ситуації професійного вибору, розробляти нестандартний підхід для досягнення мети.

Тематика дослідницьких завдань також була тісно пов'язана з професійною сферою. Наприклад, з навчальної дисципліни “Діяльність персоналу кримінально-виконавчої служби” з теми № 3 “Характеристика сучасного персоналу кримінально-виконавчої служби та його діяльності” ми пропонували завдання щодо визначення правового статусу посадових і службових осіб органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Виконання цих завдань вимагало комплексного планування діяльності на певний строк, уміння курсан-

---

тів самостійно здобувати знання та з використанням великої кількості джерел аналізувати теоретичний матеріал, використовуючи логічні операції аналізу, синтезу та класифікації. Отже, ми закріплювали професійні знання курсантів й формували початкові навички вирішення різних за характером й змістом професійних завдань із дотриманням певної послідовності дій, що детермінована загальною структурою професійної діяльності офіцера пенітенціарної служби.

Загалом використання зазначених методів дозволило формувати у курсантів позитивне ставлення до професійної діяльності, своїх управлінських функцій, забезпечити набуття відповідного досвіду, вчити актуалізувати систему знань про професійну діяльність для вирішення поставлених у межах ситуації завдань. Окрім того, важливе значення мало те, що курсанти відпрацьовували основні елементи управлінської професійної діяльності, набували досвіду цілепокладання й планування під час вирішення професійних завдань. Це також допомагало нам стимулювати рефлексивну оцінку курсантів своєї діяльності.

Чергова педагогічна умова стосувалася конструювання змісту професійної підготовки на основі системи професійних, правових та гуманістичних ціннісних пріоритетів. У цьому випадку ми враховували, що результативність професійної діяльності офіцера пенітенціарної служби багато в чому визначається характером його моральних ціннісних орієнтацій. З огляду ми використали насамперед потенціал таких навчальних дисциплін, як “Філософія” та “Релігієзнавство”. Вивчення філософських дисциплін – це можливість осмислення людиною своєї природи й сутності, змісту буття, щастя, що є важливою умовою вироблення чіткої життєвої позиції, міцного морального фундаменту, який забезпечує моральну й психологічну стійкість під час вирішення складних виховних завдань.

Ці питання стосувалися формування світогляду майбутніх офіцерів пенітенціарної служби, специфіки вибору ними своїх моральних пріоритетів, відповідного способу життя, напряду думок, системи норм і цінностей, зокрема для нас важливими були питання щодо світоглядної готовності до роботи із засудженими в установах виконання

покарань, усвідомленої громадянської позиції, соціального світогляду, позитивного погляду на життєві процеси і явища та ін. Ми орієнтувались на положення вчених (В. Андронов, Ю. Гагарін, В. Пономаренко, С. Сливка та ін.) про те, що розгляд професійної діяльності офіцера пенітенціарної служби у філософському аспекті має особливий сенс, так як розуміння офіцером мети та сенсу своєї професійної діяльності, усвідомлення мети свого життя допоможе правильно вибудувати цінності професійної діяльності.

Значну увагу ми звертали на ситуації вибору майбутніми офіцерами пенітенціарної служби життєвої стратегії. Зокрема ми обговорювали з курсантами слова В. Сухомлинського про те, що є основним в житті людини: “Від того, що є основним джерелом радості людини, – чи те, що вона дістає від інших, чи те, що дає суспільству, – залежить її життєва дорога, її відповідальність перед суспільством і перед власним сумлінням... Розніжені й розбечені індивідууми формуються тоді, коли в їхньому житті є тільки одна радість – радість споживання” [4, с. 425–426].

Серед важливих проблем ми звертали увагу на випадки більшого чи меншого відхилення від суспільних норм, причини порушення людиною норм моралі та вимог закону. Зокрема при вивченні з навчальної дисципліни “Філософія” теми № 4 “Філософські проблеми онтології” ми пропонували курсантам точку зору З. Баумана про “моральну сліпоту” у наші часи, яку вчений пов’язує з підміною моральності економікою, з втратою природності [1, с. 183–184].

Важливе значення для нас мала також думка Е. Фромма про сутність людського існування, про ототожнення щастя у житті із тим, що людина має, і з тим, як людина живе (“Мати чи бути”) [5]. Ми звертали увагу на такі категорії принципів володіння і буття: аскетизм і володіння, безпека – небезпека, солідарність – антагонізм, радість – задоволення, гріх – прощення, страх смерті – утвердження життя, тут і тепер – минуле і майбутнє. За Е. Фроммом, жадоба володіння є причиною багатьох людських проблем та неминуче призводить до нескінченної війни класів [5, с. 18]. Протистояти цьому, як зазначає вчений, може відмова від “щастя через споживання”, орієнтація на буття – ве-

---

летенська потенційна сила людської природи [5, с. 211], яку ми розглядали більш детально (через систему цінностей сучасних людей, вивчення особливостей соціального клімату нашого суспільства та ін.).

Особливо великої уваги ми надавали питанню про вину і покарання, про ступінь вини та належність/необов'язковість чи неминучість покарання і прощення. Курсанти засвоювали, що вимоги принципу гуманізму є не тільки суттю професійної моралі, але й службовим обов'язком, який зобов'язує офіцера пенітенціарної установи швидко та своєчасно реагувати на всі негідні вчинки і тим більше правопорушення. Ми робили висновок, що гуманізм діяльності офіцера пенітенціарної служби виявляється в тому, що вона спрямована на боротьбу зі злом та захист інтересів всього суспільства та кожного громадянина в контексті порушень норм права і моралі [2, с. 27].

Під час вивчення усіх зазначених питань ми використовували проблемні методи. Курсанти повинні були вирішити проблеми щодо вибору відносин, вибору стратегії поведінки, вибору життєвої стратегії та ін. При проведенні різних форм занять з елементами проблемності ми використовували такі прийоми, як формулювання питань, що містять суперечливість щодо того чи іншого положення або факту, фрагментарне подання матеріалу з подальшим самостійним аналізом курсантами фактів і положень.

Філософський аспект аналізу професійно-правової діяльності офіцерів пенітенціарної служби стосувався правової самосвідомості особистості, її суспільного самовизначення як суб'єкта професійної діяльності й правових відносин, прийняття нею правових цінностей, норм права. Така робота дозволила розширити систему відкритих правових цінностей, виховувати у курсантів потребу у виборі ціннісних пріоритетів, формувати їх морально-правову свідомість, тобто прийняття рівноправності й рівноцінності іншої людини, цінності її життя, здоров'я, поваги до її гідності.

Третя педагогічна умова передбачала відпрацювання комунікативних професійних умінь та навичок дій у повсякденних і конфліктних ситуаціях. Для цього під час вивчення курсантами всіх згаданих навчальних дисциплін ми звертали увагу на комунікативний аспект

їх майбутньої діяльності, використовуючи методи інтерактивного навчання. Зокрема, при вивченні теми № 2 “Характеристика сучасного персоналу кримінально-виконавчої служби та його діяльності” з навчальної дисципліни “Діяльність персоналу кримінально-виконавчої служби” ми використовували метод бесіди. Ми обговорювали питання про різні типи відносин між офіцером пенітенціарної служби і засудженими, зокрема нейтральні, позитивні, приховано негативні, відкрито негативні, відкрито агресивні, панібратські. Курсанти робили висновок, що переважна більшість таких стилів має неконструктивний характер, хоча вони часто переважають у відносинах із засудженими. Часто вони переносяться на відносини між співробітниками різних відділів і служб установ виконання покарань, що в підсумку негативно впливає на морально-психологічний клімат в установі. Курсанти робили висновок, що конструктивний стиль взаємин може бути тільки тоді, коли керівник установи буде надавати перевагу мотивам самодослідження, саморозвитку, досягнення результату, підтримувати відповідну систему особистісних цінностей і цілей у підлеглих.

Ми звертали також увагу на уміння курсантів розпізнавати важливу інформацію під час спілкування з різними категоріями ув’язнених. Йдеться про вміння слухати як активну діяльність, яка передбачає вміння використовувати вербальний зв’язок з різними категоріям засуджених для досягнення комунікативної мети. Уміння вислухати співрозмовника ми розглядали як основу ефективного вирішення службових завдань. Курсанти вчилися розпізнавати необхідну інформацію у процесі детальних обговорень, розуміти намір мовця і комунікативні наслідки його висловлювання, визначати позиції і погляди різних категорій ув’язнених, розрізняти експресивні стилі в спілкуванні з людьми різного віку і соціального статусу. У свою чергу використовуючи метод ділових ігор, ми звертали увагу на вміння курсантів висловлювати свою думку, наприклад, у ситуаціях спілкування з колегами, співробітниками інших служб, представниками громадських організацій, засудженими, їх родичами, іншими громадянами. У кожній такій ситуації курсанти повинні були налагодити конструк-

---

тивний контакт зі співрозмовником, чітко визначити свою комунікативну стратегію і тактику.

Окрім того, великого значення ми надавали відпрацюванню у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби комунікативних умінь і навичок у ситуації конфлікту. У ділових іграх ми пропонували курсантам налагодити контакт із представниками різних вікових, професійних, культурних, етнічних груп, а також з особами, психічний стан яких непередбачуваний. Розігрували ситуації контакту з найагресивнішими у спілкуванні людьми – представниками паранояльного, епілептоїдного, гіпертимного та істероїдного типів поведінки, яких відрізняє агресивність, налаштованість на конфлікт, експлуатація негативних оцінок, звинувачень, незадоволеність. Курсанти розкривали сутність особливих (екстремальних) умов спілкування, вчилися адекватно сприйняти ситуацію, її оцінювати, прогнозувати результати і наслідки своєї участі в ній.

Великого значення ми надавали відпрацюванню комунікативних умінь і навичок майбутніх офіцерів пенітенціарної служби за допомогою методу дискусії. Наприклад, цим методом ми вивчали питання про сутність та призначення пенітенціарної системи з навчальної дисципліни “Пенітенціарна політика та пенітенціарна система України” (тема № 1 “Поняття та зміст кримінальне-виконавчої політики”). Курсанти висловлювали свої думки щодо, наприклад, позиції відомого правознавця І. Анденеса, який стверджував: “Думка про те, що покарання має за мету пристосувати злочинця до суспільства, є, безумовно, однією з найбільш фантастичних, які можна знайти у схоластичній юриспруденції”. Обмінюючись поглядами, курсанти оцінювали це висловлювання, підтверджуючи свої думки положеннями з Кримінально-виконавчого кодексу України.

Отже, курсанти засвоювали, що офіцер пенітенціарної служби для ефективного виконання завдань професійної діяльності повинен не тільки віддавати накази, але й часто пояснювати, доводити, переконувати. За допомогою інтерактивних методів ми вчили курсантів належним чином використовувати мовні та мовленнєві засоби як ін-

---

струменти думки і переконання, а також ефективного управлінського впливу.

Четверта педагогічна умова формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби передбачала активізацію їх самостійної роботи під час планових занять та самостійної підготовки. З створенням навчально-методичного забезпечення ми враховували вимоги освітньо-кваліфікаційного рівня, тематику робочих програм, логіку вивчення матеріалу й обсяг необхідних понять, що їх мали засвоїти курсанти. Загалом навчально-матеріальне забезпечення самостійної роботи курсантів містило інформаційні матеріали (ключова інформація з теми самостійної роботи, що поглиблювала базову навчальну інформацію), матеріали для поточного та підсумкового контролю, комплект завдань для самостійної роботи та методичні вказівки для курсантів щодо виконання окремих завдань (пояснення щодо виконання завдань, опорні схеми та критерії правильного виконання завдань). Ці завдання були доступним для курсантів, передбачали використання ними здобутих знань і життєвого досвіду, а також містили певний елемент новизни.

Під час виконання таких завдань курсанти розвивали уміння працювати з інформацією, аналізувати та логічно упорядковувати, розпізнавати її засоби й види, планувати й організовувати роботу з дже-релами. Загалом самостійне виконання курсантами запропонованих завдань ми розглядали обов'язковою умовою успішного виконання ними завдань професійної діяльності. Вирішення курсантами практичних завдань під час самостійної роботи стимулювало їх пізнавальну активність, мотивувало на вироблення власної правової позиції. Знання, що їх курсанти здобували під час самостійної роботи, стали результатом глибокого осмислення досліджуваного матеріалу. Курсанти перебували у позиції дослідника, що виробляє власні правові рішення, аналізує конструктивні принципи й критерії оцінки цих рішень. Відповідні матеріали для самостійного опрацювання, як підтвердив експеримент, дозволили більш ефективно організовувати професійну підготовку майбутніх офіцерів пенітенціарної служби.

Висновки. Під час формувального експерименту було впроваджено модель та педагогічні умови, що стосувалися впливу на всі складові професійної компетентності майбутніх офіцерів пенітенціарної служби. Професійну підготовку курсантів було організовано на основі компетентнісного підходу з урахуванням особливостей управлінської службової діяльності офіцера пенітенціарної служби, Зміст професійної підготовки конструювали на основі системи професійних, правових та гуманістичних ціннісних пріоритетів, звертали увагу на розвиток комунікативних професійних умінь та навичок дій у повсякденних і конфліктних ситуаціях та активізацію самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки.

Після проведення експерименту результати аналізу отриманих даних засвідчили, що кількісні та якісні зміни, які відбулися у курсантів експериментальної групи, за всіма критеріями та показниками показали позитивну динаміку. Після проведення формувального етапу в експериментальній групі частка курсантів, що мають високий та середній рівень сформованості професійної компетентності зросла на 24,83 % і 39,81 %, а в контрольній – на 8,51 % і 32,98 %. Відповідна математична обробка результатів формувального експерименту засвідчила високу ефективність обґрунтованих моделі та педагогічних умов формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби і підтвердила гіпотезу дослідження.

Перспективами подальших наукових розвідок є визначення результатів педагогічного експерименту з формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі їх фахової підготовки.

Список використаної літератури

1. Бауман З. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плінній сучасності / З. Бауман, Л. Донскіс : пер. з англ. О. Буценка. – К. : Дух і літера, 2014. – 280 с.
2. Етика сотрудников правоохранительных органов : учебник / под ред. Г. В. Дубова. – М. : Щит-М, 2001. – 524 с.

---

3. Синьов В. М. Концепція кадрового забезпечення діяльності пенітенціарної системи / В. М. Синьов, М. В. Клімов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К. : РВВ КІВС, 1998. – № 2. – С. 70–84.

4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський / Вибр. твори : в 5 т. – К. : Рад. шк, 1976. – Т. 1. – 654 с.

5. Фромм Е. Мати чи бути? : пер. з англ. / Еріх Фромм. – К. : Укр. письм., 2010. – 222 с.

6. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ / Олександр Васильович Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2014. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf

7. Діденко О. В. Науковий апарат педагогічного дослідження : рекомендації здобувачам наукового ступеня / О. В. Діденко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки. – 2015. – № 1. – С. 95–110. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnprv_ppn_2015_1_10

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2016

Дармограй П. Организация педагогического эксперимента по формированию у будущих офицеров пенитенциарной службы профессиональной компетентности в процессе их профессиональной подготовки

В статье раскрыты особенности организации педагогического эксперимента по формированию профессиональной компетентности у будущих офицеров пенитенциарной службы, который предусматривал организацию профессиональной подготовки на основе компетентного подхода с учетом особенностей управленческой служебной деятельности офицера пенитенциарной службы; конструирование содержания профессиональной подготовки на основе системы профессиональных, правовых и гуманистических ценностных приоритетов; формирование коммуникативных профессиональных

умений и навыков будущих офицеров пенитенциарной службы в повседневных и конфликтных ситуациях, а также активизацию самостоятельной работы курсантов во время плановых занятий и самостоятельной подготовки.

Ключевые слова: *офицер пенитенциарной службы, профессиональная компетентность, педагогические условия, педагогический эксперимент.*

Darmohray P. Organization of pedagogical experiment on the formation of the future officers of the Penitentiary Service of professional competence in the course of their training

The article reveals peculiarities of the organization of pedagogical experiment on the formation of professional competence of the future officers of the penitentiary service, which included the provision of training on the basis of kompetentnisnogo approach allowing for the management of performance prison officer; constructing the content of the training system on the basis of professional, legal and humanistic value priorities; Formation of communicative professional skills of the future officers of the penitentiary service in everyday situations and conflicts, as well as the activation of independent work of the students during scheduled classes and self-study.

Keywords: *prison officer, professional competence, pedagogical conditions, pedagogical experiment.*